

Received: July 19, 2020; Revised: September 20, 2020; Accepted: October 5, 2020;
วันรับบทความ: 19 กรกฎาคม 2563; วันแก้ไขบทความ: 20 กันยายน 2563; วันตอบรับบทความ: 5 ตุลาคม 2563;

งูเห่า: ภาพสะท้อนวัฒนธรรมการเมืองของไทยหลังเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562
COBRA: CULTURAL REFLECTION OF THAI POLITICS
AFTER GENERAL ELECTION ON MARCH 24, 2019

วิระยา พิมพ์พันธ์¹ สุชาติ พิมพ์พันธ์²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา²

Wiraya Pimpun¹ Suchart PimPun²

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus¹

Nakhon Ratchasima Rajabhat University²

Corresponding Author E-mail: wiraya.pim@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

คำว่า “งูเห่า” เป็นคำเปรียบเปรยนักการเมืองที่แปรพักตร์ไปอยู่พรรคอื่น มีพฤติกรรมทำร้ายต้นสังกัดหรือทำลายความไว้วางใจของประชาชนด้วยการเลือกเข้าไปอยู่กับพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างจากที่ตนเคยยึดถือไว้ สารที่จะนำเสนอในบทความนี้เป็นการสะท้อนวัฒนธรรมการเมืองของไทยหลังการเลือกตั้ง และวิเคราะห์เหตุการณ์ที่นายสมัคร สุนทรเวช ขณะที่เป็นหัวหน้าพรรคประชากรไทย ใช้คำนี้เรียก ส.ส. พรรคประชากรไทย กลุ่มของนายวัฒนา อัศวเหม จำนวน 13 คน ที่แปรพักตร์ไปสนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนมติพรรคร่วมรัฐบาลเดิมที่จะสนับสนุนให้ พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีเนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ในปี พ.ศ. 2541 เปรียบเหมือนพฤติกรรมของงูเห่าในนิทานอีสปเรื่องชวานากับงูเห่า ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สร้างความเสียหายร้ายแรงต่อระบอบประชาธิปไตยและต่อบรรทัดฐานทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง หากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นอยู่บนพื้นฐานของการไม่มีจุดยืนทางอุดมการณ์การเมือง เป็นนักแสวงหาผลประโยชน์จากอำนาจการเมือง และเป็นนักฉวยโอกาสทางการเมืองเพื่อหวังผลประโยชน์และอำนาจเฉพาะตนเอง

คำสำคัญ : การเมือง; การเลือกตั้ง; งูเห่าทางการเมือง;

Abstract

The term "cobra" was a metaphor for politicians who deviated from other parties. It was used to call any politician who acted as a viper or a poisonous snake in Aesop's Fables. It was referred to the behavior of attacking one's agency or destroying the trust of the people by choosing to live with a political party with a different ideology. The subject matter presented in this article is a reflection on Thai political culture after the election and analyzing the political events when Mr. Samak Sundaravej, the leader of the Thai Population Party, calling the Thai Democrat Party MP, a group of 13 led by Mr. Watana Asawahem who conversed to support Mr. Chuan Leekpai, the Prime Minister. At that time, the resolution of the former coalition government would support General Chatichai Choonhavan as Prime Minister after General Chavalit Yongchaiyudh resigned as prime minister due to experiencing economic problems in 1998. This is like the behavior of a cobra in Aesop's Fables, the farmer and the cobra, which causes serious damage to democracy and the moral and ethical norms of politicians. If the behavior is based on the lack of political ideology, the politicians become persons who seek benefits from political power and being a political opportunist, striving for his interests and power.

Keywords: Politics; Election; Political Cobra;

บทนำ

ระบบการเมืองการปกครองของไทยได้ผ่านอุปสรรคต่าง ๆ นานา มาเกือบครึ่งศตวรรษหลังจากเกิดการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ประเทศไทยก็เปลี่ยนระบบการปกครองจากแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจนถึงยุคปัจจุบัน ส.ส.หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการ

เลือกตั้งจากประชาชนไปทำหน้าที่แทนประชาชนในสภา เมื่อวันเวลาได้ล่วงผ่านไปเราจะได้เห็นพฤติกรรมเชิงประจักษ์ของนักการเมืองทั้งหลายว่าบางคนเป็นตัวอย่างที่ดีสร้างผลประโยชน์ให้ประเทศชาติและบางคนเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสร้างความเสียหายให้ประเทศชาติจนประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศได้รับความเดือดร้อน

พฤติกรรมของนักการเมืองไทยเป็นอย่างไรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนทั้งหลายคงเห็นเป็นเชิงประจักษ์อยู่แล้วจากการที่สื่อนำเสนอข่าวสารทั้งภาพและเสียงจากรัฐสภาและพฤติกรรมนอกสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนปกปิดการได้มาของทรัพย์สิน บางคนประพฤติหน้าที่โดยไม่ชอบ บางคนหลีกเลี่ยงการเสียภาษี บางคนใช้วาจาธรรมเสียดสีใส่ร้ายผู้อื่น เป็นต้น สภาพปัญหาทางด้านพฤติกรรมของนักการเมืองไทยบางคน บางกลุ่ม มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการประทุพผิตทั้งกฎหมายและรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายปกครองสูงสุดของประเทศรวมไปถึงระบบคุณธรรมจริยธรรม เช่น ทุจริตการเลือกตั้ง ฉ้อราษฎร์บังหลวง เอื้อประโยชน์ให้พวกพ้อง เป็นต้น การที่นักการเมืองบางคน บางกลุ่ม จะได้รับผลประโยชน์จากการละเมิดคุณธรรม จริยธรรม ของนักการเมือง จะต้องแสวงหาอำนาจหรือตำแหน่งทางการเมืองเพื่อจะได้แสวงหาผลประโยชน์ได้อย่างสะดวก กลุ่มที่ทรยศต่อคะแนนเสียงของประชาชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์นั้น ถูกเรียกว่า “งูเห่า”

กลุ่มงูเห่าเป็นชื่อเรียกอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ย้ายจากพรรคอื่นมาสังกัดพรรคประชากรไทย จำนวน 13 คน นำโดยนายวัฒนา อิศวเหม ส.ส.กลุ่มนี้ได้รวมตัวกันเพื่อสนับสนุนให้นายชวน หลีกภัย อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ให้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีภายหลังจากพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2541 เนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเนื่องจากการลอยตัวค่าเงินบาท ในขณะที่นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยในสมัยนั้นไม่ได้เห็นชอบด้วย จึงได้มีการเปรียบเทียบกลุ่ม ส.ส. พรรคประชากรไทยทั้ง 12 คน ว่าเป็นกลุ่มงูเห่า แว้งกัดขาวนา (นายสมัคร สุนทรเวช) ผู้ซุบซิวินงูเห่าโดยการให้เข้าร่วมพรรค ซึ่งมีความหมายว่าเป็นการเนรคุณผู้มีพระคุณนั่นเอง

งูเห่าคืออะไร

“งูเห่า” เป็นชื่อภาษาไทย ในภาษาอังกฤษเรียกงูเห่าว่า “Cobra” ชื่อวิทยาศาสตร์ Naja Kaouthia เป็นงูพิษขนาดกลางที่อยู่ในสกุล Naja วงศ์งูพิษเขี้ยวหน้า (Elapidae) วงศ์ย่อย Elapinae จัดเป็นงูอันตราย นิสัยดุร้าย เมื่อตกใจหรือขูศัตรุจะทำเสียงพู่ ๆ โดยพ่นลมออกทางรูจมูก และแผ่แผ่นหนังที่อยู่หลังส่วนคอออกเป็นแผ่นด้านข้าง เรียกว่า แม่เบี้ย หรือ พังพาน จัดเป็นงูพิษขนาดกลาง เมื่อโตเต็มที่ยาวประมาณ 1 เมตร พบกระจายพันธุ์ไปทั่วในเขตร้อนและเขตอบอุ่นของเอเชียและแอฟริกาปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี ทั้งทะเลทราย ป่าดิบ ที่ราบ ภูเขาสูง ตลอดจนถึงชุมชนเมือง งูเห่ามีพิษมีฤทธิ์ทำลายระบบประสาทที่รุนแรง เป็นสาเหตุที่ทำให้คนหรือสัตว์ที่ถูกกัดเสียชีวิต นับเป็นพิษที่มีความร้ายแรงมาก มีร่องและรูทางออกของน้ำพิษทางด้านหลังของเขี้ยวพิษ เขี้ยวพิษขนาดไม่ใหญ่นักผนึกติดแน่นกับขากรรไกรขยับไม่ได้ (ไพบูลย์ จินตกุล, 2547: 153)

คำว่า “งูเห่า” ในทางการเมืองเป็นคำเปรียบเปรยที่หมายถึงนักการเมืองที่แปรพักตร์ไปอยู่พรรคอื่นหรือนักการเมืองที่มีพฤติกรรมทำร้ายต้นสังกัดหรือทำลายความไว้วางใจของประชาชนด้วยการเลือกเข้าไปอยู่พรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างจากที่ตนเคยยึดถือไว้ จะด้วยความต้องการอำนาจทางการเมือง ตำแหน่งทางการเมือง หรือจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตามที่ เปรียบเหมือนพฤติกรรมของงูเห่าในนิทานอีสป เรื่องชวานากับงูเห่า เนื้อเรื่องโดยย่อมีอยู่ว่า “ในวันหนึ่งของฤดูหนาวชวานาผู้หนึ่งกำลังเดินทางกลับบ้านท่ามกลางหิมะที่กำลังโปรยปรายลงมา ซึ่งระหว่างทางกลับบ้านเขาได้พบเข้ากับงูตัวหนึ่งซึ่งนอนขดอยู่ใต้ต้นไม้ ตัวมันทั้งเย็นและแข็งจนใกล้จะตาย แต่ด้วยความสงสารชวานาจึงไปอุ้มมันขึ้นมาแล้วนำมาซุกไว้ที่อกของตนเอง แล้วใช้เสื้อของเขาห่อคลุมร่างของมันไว้เพื่อให้ความอบอุ่นแก่มัน เมื่องูนั้นได้รับความอบอุ่นจากชวานาจนมันฟื้นขึ้นมา เมื่อเห็นชวานาเข้าก็ตกใจจนชวานาในทันที และก่อนที่ชวานาจะสิ้นใจเพราะพิษงูเขาได้เอ่ยกับชวานาว่า “ข้าอุตส่าห์ช่วยชีวิตเจ้าเอาไว้ แต่เจ้ากลับมาทำร้ายข้า” (สุดใจ พรหมเกิด. 2549: 16) เมื่อพูดจบเขาก็สิ้นใจตายลงตรงนั้นทันที นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า วิสัยพาลแล้วยอมไม่รู้จักที่จะกตัญญูต่อผู้ใด ในทางการเมืองคำว่า “งูเห่า” นายสมิคร สุนทรเวช อดีตนายกรัฐมนตรี ขณะดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าพรรคประชากรไทยเป็นคนแรกที่นำมาใช้ เมื่อ พ.ศ. 2541

งูเห่ามีที่มาอย่างไร ทำไมจึงเรียก สส.งูเห่า

คำว่า “งูเห่า” เป็นคำที่นายสมักร สุนทรเวช ในขณะที่เป็นหัวหน้าพรรคประชากรไทย เป็นคนแรกที่นำมาใช้ เมื่อ พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ เมื่อย้อนกลับไปหลังการลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีของพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ปลายปี พ.ศ. 2540 และพรรคร่วมรัฐบาลเดิมมีมติสนับสนุน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาขึ้นเป็นนายกฯ ด้วยเสียงของพรรคความหวังใหม่ 125 เสียง, พรรคชาติพัฒนา 52 เสียง, พรรคประชากรไทย 18 เสียง และ พรรคมวลชน 2 เสียง รวม 197 เสียง (นำชาติ ประชาชน. 2563)

ขณะที่พรรคฝ่ายค้านเดิม นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ 123 เสียง ต้องการสนับสนุน นายชวน หลีกภัย โดยร่วมกับพรรคชาติไทย 39 เสียง, พรรคเอกภาพ 8 เสียง, พรรคพลังธรรม 1 เสียง, พรรคไท 1 เสียง และพรรคร่วมรัฐบาลสมัย พล.อ.ชวลิต 2 พรรคได้แก่ พรรคกิจสังคม 20 เสียง และพรรคเสรีธรรม 4 คนเสียง รวมได้ 196 เสียง น้อยกว่าฝ่ายพรรคร่วมรัฐบาลเดิมเพียง 1 เสียง

ขณะที่ พลตรี สนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ ได้ชักชวน ส.ส. พรรคประชากรไทย กลุ่มของนายวัฒนา อัศวเหม จำนวน 13 คน ดังนี้

- 1) นายวัฒนา อัศวเหม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
- 2) พลอากาศเอกสมบุญ ระหงษ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
- 3) นายยิ่งพันธ์ มนะสิการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก
- 4) นายประกอบ สังข์โต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี
- 5) นายมัน พัดโนทัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
- 6) นายสำเร็จ อัจฉริยะประสิทธิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี
- 7) นายสมพร อัศวเหม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
- 8) นายไกรสิทธิ์ ไกรสิทธิ์พงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก
- 9) นายสุชาติ บรรดาศักดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี
- 10) นายพูนผล อัศวเหม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
- 11) นายฉลอง เรี่ยวแรง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี
- 12) นายทศศักดิ์ เล็กอุทัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานี

13) นายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุดรดิตถ์ (ลาออกทันที หลังแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี) (รองศาสตราจารย์นวนิธิ เศรษฐบุตร. 2549: 187)

เข้ามาสนับสนุน รวมได้เป็น 209 เสียงทำให้ ฝ่ายพรรคร่วมรัฐบาลเดิมเหลือ 185 เสียง นายชวนจึงได้เป็น นายกรัฐมนตรี ท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการไม่เคารพ กติกาประชาธิปไตย เนื่องจากหัวหน้าพรรคประชากรไทยมีมติพรรคไม่ให้กลุ่มของนายวัฒนา เข้าร่วมรัฐบาล เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้นายสมัครที่เดิมเป็นรองนายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้า พรรคร่วมรัฐบาล ต้องกลายเป็นฝ่ายค้าน เหลือ ส.ส. ในสังกัดเพียง 4 คน

นายสมัครได้กล่าวเปรียบเทียบว่า ตนเองเป็นเหมือนขานาในนิทานอีสป เรื่อง ขานากับงูเห่า ที่เก็บงูเห่าที่กำลังจะตายจากความหนาวเย็นมาไว้ในอกเสื้อเพื่อให้ความอบอุ่น แต่ต่อมางูเห่านั้นก็ฉกขานาตายนายสมัครเปรียบเทียบงูเห่ากับ ส.ส.กลุ่มดังกล่าว โดยเฉพาะ กลุ่มปากน้ำของนายวัฒนา ซึ่งเดิมสังกัดพรรคชาติไทย แต่หลังจากขัดแย้งกับนายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรค จึงไม่มีพรรคสังกัด จนในที่สุดมาเข้าสังกัดพรรคประชากรไทยที่นาย สมัคร เป็นหัวหน้าพรรคและต่อมาก็กระทำขัดต่อมติพรรค สื่อมวลชน เรียก ส.ส. 13 คน นี้ ตามคำพูดของนายสมัครว่า “กลุ่มงูเห่า” อยู่เป็นเวลานาน

สรุปได้ว่า งูเห่าเป็นชื่อเรียกอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ย้ายจากพรรคอื่นมาสังกัด พรรคประชากรไทย จำนวน 13 คน นำโดยนายวัฒนา อัครเวท ส.ส. กลุ่มนี้ได้รวมตัวกันเพื่อ สนับสนุนให้นายชวน หลีกภัย อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ให้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2541 ภายหลังจากพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเนื่องจากการลอยตัวค่าเงินบาท การ รวมตัวเพื่อสนับสนุนนายชวน หลีกภัย ให้เป็นนายกรัฐมนตรีของกลุ่มการเมืองดังกล่าวโดยการ ชักชวนของพลตรี สนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ในสมัยนั้น โดยที่นาย สมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยในสมัยนั้นไม่ได้เห็นชอบด้วย จึงได้มีการเปรียบเทียบกลุ่ม ส.ส. พรรคประชากรไทยทั้ง 13 คน ว่าเป็นกลุ่มงูเห่า แวังกัดขานาคือนายสมัคร สุนทรเวช ผู้ชุบชีวิตงูเห่าโดยการให้เข้าร่วมพรรค

พฤติกรรมแบบใดที่เรียกว่าเป็น ส.ส. งูเห่า

ปรากฏการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีรูปแบบที่หลากหลายตามช่วงเวลาและจังหวะที่เกิดขึ้นมา สังคมไทยมักตั้งชื่อเรียกให้เป็นการเฉพาะ ภาษา คำหรือวลีที่ใช้มีหลากหลายรูปแบบ บางรูปแบบก็ดูเหมือนมีความเป็นกลางไม่เจือปนด้วยค่านิยมหรืออคติใด ๆ แต่บางรูปแบบมีการบรรจุค่านิยมหรืออคติอย่างใดอย่างหนึ่งเอาไว้ในคำเรียกปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งทำให้คนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำนั้นรู้สึกอึดอัดหรืออับอายกับคำหรือวลีที่ตนเองได้ยิน

การเปลี่ยนแปลงพรรคการเมืองที่สังกัดของนักการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำในแวดวงการเมืองไทย ประวัติศาสตร์การเมืองไทยเท่าที่สังเกตได้มีการเปลี่ยนแปลงพรรคการเมืองหรือแปรพรรคอยู่สามช่วงเวลาหลัก คือ ช่วงเวลาปกติของชีวิตทางการเมือง ช่วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง และช่วงเวลาการจัดตั้งรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงพรรคการเมืองที่สังกัดของนักการเมืองในช่วงเวลาปกติ เป็นเรื่องเฉพาะตัวของนักการเมืองแต่ละคน ด้วยเหตุผลที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความต้องการในขณะที่ตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ไม่ค่อยมีผลกระทบต่อสถานการณ์ภาพรวมของการเมืองมากเท่าไรนัก ภาษาที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงสังกัดพรรคการเมืองในช่วงเวลาปกติ นั้นคือ “การย้ายพรรค” การย้ายพรรคการเมืองเป็นวลีที่เน้นอธิบายการกระทำของตัวนักการเมือง ไม่ได้มีนัยความหมายในทางบวกหรือลบต่อผู้กระทำมากนัก แต่เป็นวลีที่ค่อนข้างเป็นกลาง ๆ หากมีการใช้วลีนี้ก็ไม่ส่งผลให้ผู้กระทำเกิดความรู้สึกอึดอัดแต่อย่างใดแตกต่างจากคำว่า “การดู” หากบุคคลใดที่เป็นผู้กระทำหรือ “ผู้ดู” กับผู้ที่ถูกกระทำหรือ “ผู้ถูกดู” ได้ยินหรืออ่านพบเจอว่ามีใครบอกว่าตัวเองกระทำการดูหรืออยู่ในกระบวนการที่ถูกดู เขาก็จะรู้สึกอึดอัดและไม่ค่อยพอใจกับการถูกระบุว่าตนเองได้กระทำแบบนั้นหรือถูกกระทำแบบนั้น (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต: 5)

การดูเป็นคำที่ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังกัดของนักการเมืองจำนวนมากอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อน ในช่วงเวลาที่มีการประเมินว่ามีทางเลือกเกิดขึ้นอย่างแน่นอนและเป็นช่วงก่อนวันเปิดรับสมัครเลือกตั้ง ในส่วนจะก่อนที่วันนั้นก็แล้วแต่การเจรจาระหว่างของนักการเมือง แต่ทั้งนี้จะต้องไม่น้อยกว่าเงื่อนไขจำนวนวันที่นักการเมืองต้องเป็นสมาชิกพรรคเพื่อให้มีคุณสมบัติในการสมัครรับเลือกตั้ง

ผู้กระทำหรือผู้ดูหมิ่นเป็นแกนนำ ผู้บริหาร หรือนายทุนของพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ หรือพรรคการเมืองที่จัดตั้งมานานแล้วก็ได้ ส่วนผู้ถูกดู คือ อดีตนักการเมืองที่เคยเป็น ส.ส. หรือ อาจไม่เคยเป็น ส.ส. แต่ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนสูงในการเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ

ลักษณะของพรรคการเมืองที่มีแนวโน้มที่จะกระทำการดูนักการเมืองมากนั้นก็คือ พรรคที่จัดตั้งใหม่ แกนนำหรือผู้บริหารพรรคการเมืองต้องการให้พรรคการเมืองของตนเอง ชนะการเลือกตั้งหรือมีจำนวนผู้สมัครที่ได้รับเลือกเป็น ส.ส. มากที่สุด หัวหน้าพรรคการเมือง ผู้นำหรือบุคคลที่พรรคการเมืองเสนอมีความต้องการเป็นนายกรัฐมนตรี มีเงินทุนจำนวนมาก และมีอำนาจรัฐอยู่ในมือ หากพรรคการเมืองใดมีเงื่อนไขเหล่านี้ครบ พรรคการเมืองนั้นก็จะมีความเจตจำนงและพลังในการดูมาก แต่หากมีเพียงบางปัจจัยพลังดูนักการเมืองก็จะลดลงตามสภาพ

พรรคการเมืองที่จะทำการดูนักการเมืองนั้นจะเป็นพรรคการเมืองแบบฉวยโอกาส เป็นพรรคเฉพาะกิจ มักตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นฐานรองรับผู้มีอำนาจรัฐในช่วงการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงใหญ่ทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งหลังการรัฐประหารหรือการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นจากการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ที่ไม่ได้เกิดจากการรัฐประหาร ถึงแม้ว่าพรรคการเมืองที่ดูนักการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นพรรคเฉพาะกิจและมักล่มสลายไปในเวลาไม่นาน แต่ก็มีพรรคการเมืองบางพรรคการเมืองที่เริ่มต้นด้วยอาศัยการดูนักการเมืองเช่นกัน แต่สามารถทำให้โครงสร้างทางความคิดและองค์ประกอบเชิงกลไกการเมืองและมวลชนของพรรคการเมืองนั้น ดำรงอยู่ในสนามการเมืองไทยยาวนานพอสมควร แม้จะมีการเปลี่ยนชื่อหรือถูกยุบในบางช่วงเวลาก็ตาม

ลักษณะของนักการเมืองที่ถูกดูนั้น มักเป็นนักการเมืองประเภทฉวยโอกาส ปราศจากอุดมการณ์ทางการเมืองใด ๆ เล่นการเมืองเพื่อหวังผลประโยชน์และอำนาจเฉพาะตนเอง มีการรวบรวมเป็นกลุ่มก้อนเพื่อต่อรองเงินทุน ค่าตอบแทนและตำแหน่งทางการเมืองเป็นหลัก อีกคำหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของนักการเมืองไทย คือ “งูเห่า” คำนี้นับว่าเป็นคำที่มีสีสันและแฝงด้วยความหมายที่น่าสนใจ เป็นคำที่มีรากฐานจากนิทานอีสปเรื่อง ชวานากับงูเห่า ที่แพร่หลายและรับรู้กันโดยทั่วไปในสังคมไทย ความหมายที่แฝงอยู่ในคำว่า “งูเห่า” นั้นก็คือ “การเนรคุณ” ซึ่งตรงข้ามกับ “ความกตัญญู” การเนรคุณเป็นคำที่แสดงถึงค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมไทยที่มีการตอกย้ำและให้คุณค่ากับ

ความกตัญญูรู้คุณเป็นอย่างสูง คนเนรคุณถูกสังคมมองว่าเป็นคนไม่ดีเป็นคนที่ไม่น่าคบหาสมาคม หากว่าใครถูกเรียกว่าเป็นคนเนรคุณหรือถูกเห่าคนนั้นย่อมมีความรู้สึกอึดอัดและไม่พอใจ

ในสังคมการเมืองไทย มักการใช้คำว่า “งูเห่า” เพื่อเรียกนักการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงสังกัดพรรคการเมืองหรือมีการเปลี่ยนจุดยืนทางการเมืองในช่วงเวลาที่จะมีการจัดตั้งรัฐบาล โดยพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลจะดำเนินการเจรจากับนักการเมืองที่สังกัดพรรคการเมืองอื่น ๆ เพื่อดึงเข้ามาอยู่ในพรรคการเมืองตนเอง หรือหากไม่สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลงการสังกัดพรรคการเมืองได้ด้วยเงื่อนไขบางประการ ก็จะทำให้ นักการเมืองงูเห่าดำเนินการสนับสนุนเป็นเรื่องเป็นประเด็นไป เช่น การลงมติเลือก นายกรัฐมนตรี ลงมติไว้วางใจหากถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ หรือลงมติสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นต้น เหตุที่เรียกนักการเมืองกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงสังกัดพรรคการเมืองหรือจุดยืนว่างูเห่า เป็นเพราะว่านักการเมืองเหล่านั้นได้รับการเลือกตั้งมาภายใต้การสังกัดพรรคการเมืองหนึ่ง ซึ่งแกนนำของพรรคการเมืองนั้นอาจเป็นผู้สนับสนุนเรื่องทรัพยากรในการเลือกตั้งหรืออาศัยกระแสความนิยมของหัวหน้าพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัดทำให้ได้เป็น ส.ส. นั้นเอง

ดังนั้นก็เท่ากับว่าพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัดมีบุญคุณที่ทำให้ นักการเมืองเหล่านั้นได้รับการเลือกตั้ง และเป็นที่ยกย่องว่านักการเมืองเหล่านั้นจะจงรักภักดีต่อพรรคและผู้นำพรรคการเมือง แต่เมื่อนักการเมืองเหล่านั้นกระทำในทางที่ทรยศต่อพรรคการเมืองหรือผู้นำพรรคการเมือง พวกเขา ก็มีพฤติกรรมเหมือนงูเห่าที่กัดขาวนาที่เคยช่วยชีวิตมันเอาไว้ตั้งนิทานอีสปเรื่องขาวนากับงูเห่านั่นเอง

งูเห่าทางการเมืองมีหลายประเภท มีทั้งแบบกลุ่มกับแบบบุคคล แบบกลุ่มนั้นมีหัวหน้ากลุ่มเป็นแกนในการรวบรวมสมาชิกให้ได้จำนวนหนึ่ง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงพรรคการเมืองที่สังกัดก็เปลี่ยนทั้งกลุ่ม โดยหัวหน้ากลุ่มอาจได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเป็นการตอบแทนการแปลงสภาพเป็นงูเห่า ส่วนแบบบุคคลนั้นอาจจะได้รับค่าตอบแทนเป็นอำนาจ ตำแหน่งทางการเมืองหรือทรัพย์สินเงินทอง จะมีราคาเท่าไรก็แล้วแต่การต่อรองระหว่างผู้ซื้อกับตัวงูเห่า อันเป็นผู้ขายจิตวิญญาณของตนเอง หรือ แปลงสภาพจากความเป็น “มนุษย์” ไปสู่สภาพความเป็น

“งูเห่า” ในความหมายของภาษาไทยที่เปรียบเปรยพฤติกรรมนักการเมืองของการเมืองไทย นักการเมืองลักษณะใดบ้างที่มีพฤติกรรมโน้มเอียงเป็นงูเห่า

กลุ่มแรก คือ นักการเมืองแบบนักเลือกตั้งอาชีพ ที่ไม่มีจุดยืนทางอุดมการณ์การเมือง เป็นนักแสวงหาผลประโยชน์จากอำนาจการเมือง นักการเมืองกลุ่มนี้มีทักษะสูงในการแสวงหา และรักษาความนิยมในพื้นที่ และมีกลไกทางการเมืองที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพในการรักษาฐานมวลชนให้มีความมั่นคง บางคนอาจเป็น ส.ส.หลายสมัย และมีอิทธิพลกว้างขวางในจังหวัดหรือหลายจังหวัดก็ได้ การเปลี่ยนแปลงพรรคการเมืองที่สังกัดมีผลกระทบต่อสถานะภาพทางการเมืองในพื้นที่ของพวกเขา

กลุ่มที่สอง คือ นักการเมืองแบบบังเอิญ หรือบางคนเป็นนักฉวยโอกาสทางการเมือง คนเหล่านี้ไม่มีฐานมวลชนในพื้นที่ บางคนก็แทบไม่เป็นที่รู้จักของสาธารณะ งูเห่ากลุ่มนี้เกิดจากการที่การเมืองไทยมีระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ พวกเขาเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อ การที่คนเหล่านี้ได้เป็น ส.ส. ด้วยเหตุว่า พรรคที่พวกเขาสังกัดได้รับคะแนนในการเลือกตั้งจำนวนมากพอสมควรในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง โดยเฉพาะครั้งล่าสุด ระบบการเลือกตั้งเอื้ออำนวยให้บุคคลที่พอมีชื่อเสียงและเงินทุนจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองเหล่านั้นได้รับคะแนนมากบ้าง น้อยบ้าง ตามแต่เงื่อนไขของแต่ละพรรคการเมือง บางพรรคการเมืองได้จำนวน ส.ส.ประมาณสิบที่นั่งหรือสิบคน บางพรรคก็ได้สี่ห้าคน คะแนนของแต่ละพรรคที่ได้มักมาจากชื่อเสียงและความนิยมที่ประชาชนมีต่อหัวหน้าพรรคการเมืองเป็นหลัก และทำให้ผู้สมัครบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองส่วนหนึ่งได้เป็น ส.ส. ไปด้วย แต่พรรคการเมืองขนาดเล็กเหล่านี้มีความไม่แน่นอนสูงในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง มีโอกาสและบทบาททางการเมืองในช่วงเวลาสั้น ๆ และหายไปในที่สุด สมาชิกพรรคการเมืองและผู้สมัคร ส.ส. จำนวนไม่น้อยของพรรคการเมืองเหล่านั้น ไม่มีความรู้สึกผูกพันมากนักกับพรรคการเมืองหรือหัวหน้าพรรคการเมือง ดังนั้นหากบุคคลใดที่บังเอิญได้เป็น ส.ส. จากการสังกัดพรรคการเมืองเหล่านี้ พวกเขาก็มีแนวโน้มที่จะตีจากหรือเปลี่ยนแปลงจุดยืนทางการเมืองได้โดยง่าย ถ้าหากถูกเสนอหรือหือยยื่นด้วยผลประโยชน์เป็นจำนวนที่มากเพียงพอจำนวนหนึ่ง เพราะคนเหล่านี้มีวิธีคิดแบบ “กำขี้ดีกว่ากำตด” นั่นเอง

หากงูเห่ามีนัยถึงการเนรคุณ และเป็นภาพแสดงถึงความเป็นนักการเมืองที่ไม่ดี ขาดจริยธรรมแล้ว กลุ่มบุคคลที่ขี้งูเห่าหรือมีการกระทำที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมงูเห่า ก็เป็นผู้ส่งเสริม

และขยายพฤติกรรมเนรคุณ หากสังคมรังเกียจงูเห่า แต่ไม่รังเกียจผู้สร้างหรือกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมงูเห่า ก็เท่ากับว่าเป็นสังคมที่หน้าไหว้หลังหลอกนั่นเอง และการเมืองไทยก็เป็นการเมืองแบบหน้าไหว้หลังหลอกต่อไปเรื่อย ๆ ดังที่เคยปรากฏมาในอดีต และยังเป็นต่อไปในปัจจุบัน และอนาคต การเมืองแบบงูเห่าเป็นการเมืองที่ไม่น่าพึงปรารถนา เพราะนอกจากไม่ส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมประชาธิปไตยแล้ว ยังบั่นทอนคุณค่าและความหมายของประชาธิปไตยให้ด้อยลงด้วย ดังนั้นหากนักการเมืองคนใดหรือพรรคการเมืองใดมีส่วนร่วมในการสร้างและกระทำพฤติกรรมงูเห่า ควรจะได้รับการลงโทษทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย

วัฒนธรรมทางการเมืองคืออะไร

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก การรับรู้ และการประเมินค่าของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล อันจะเป็นช่องทางนำไปสู่การแสดงออกหรือไม่แสดงออกทางการเมือง (นิภา ไชยเสวต. 2540: 100)

วัฒนธรรมทางการเมืองก็คือสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามทางการเมืองแก่หมู่คณะหรือวิถีชีวิตทางการเมืองของหมู่คณะนั่นเอง โดยทั่วไปสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมักเป็นสิ่งที่ดีงาม ไม่ว่าความเจริญงอกงามจะเกิดขึ้นต่อตัวมนุษย์หรือต่อสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นจึงมีรากฐานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตมนุษย์ในสังคม เพราะเป็นปัจจัยที่สำคัญในสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามแก่มนุษย์และสังคม เมื่อเป็นดังนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองจึงน่าจะมีรากฐานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทางการเมืองที่ดีที่งามของมนุษย์ในสังคมการเมือง เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างสรรค์ความเจริญงอกงามทางการเมืองแก่มนุษย์และสังคมการเมืองนั้น ๆ (Eiampaiwan, W. 2003: 71) วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรมกลมเกลียวทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนทำให้บุคคลในสังคมมีความรับรู้ทางการเมืองซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมีพฤติกรรมทางการเมืองเป็นแบบแผน พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผนก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ซึ่งอัลมอนด์และเวอร์บา (Gabriel A. Almond & Sidney Verba, 1965: 23-25) ได้นิยามวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดไว้ดังนี้

1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในระบบดั้งเดิม ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้ไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมือง ไม่มีความคิดเห็น และไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ได้กำหนดบทบาททางการเมืองให้กับใคร ไม่มีรัฐธรรมนูญ และไม่มีข้อเรียกร้องทางการเมืองระหว่างประชาชนกับระบบการเมือง ประชาชนไม่ได้สนใจต่อระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ปรากฏในสังคมที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีดั้งเดิมซึ่งปกครองกันแบบง่าย ๆ เช่น ชนเผ่าเงาะป่าซาไกและชนเผ่าผีตอเหลืองในประเทศไทยหรือประชาชนในสังคมชนบทที่ห่างไกลความเจริญเป็นต้นแต่ในปัจจุบันจะปรากฏกลุ่มวัฒนธรรมแบบคับแคบในยุคสมัยใหม่ก็มี

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปในระดับหนึ่ง ประชาชนในสังคมไม่มีความรู้สึกว่าคุณเองมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง ประชาชนได้ยอมรับอำนาจรัฐ เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ แต่ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าเรียกร้องทางการเมือง ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือผู้มีบารมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลางในประเทศกำลังพัฒนา ความเชื่อที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่อดีตอันเป็นอิทธิพลของสังคมนิยมซึ่งมองว่ารัฐมีอำนาจเป็นผู้ปกครองเท่านั้น ประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เพียงเชื่อฟัง และปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะพบเห็นได้ในสังคมทางการเมืองของประเทศไทยโดยเฉพาะประชาชนนิยมไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ไม่ได้ติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐรวมทั้งไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดีตื่นตัวทางการเมืองตระหนักรู้ในทางการเมือง มีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเห็นว่าต้องควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ปกครองให้ใช้อำนาจปกครองเพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยความเป็นธรรมรวมทั้งการบังคับใช้อำนาจตามกฎหมาย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบก้าวหน้าสูงและ

มีชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ที่มีจิตสำนึกทางการเมืองรวมทั้งมีความรับผิดชอบสูงซึ่งจะมีอยู่ในประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว

วัฒนธรรมทางการเมืองมีความนิยมอย่างแพร่หลายซึ่งแต่ละประเทศจะมีบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องด้วย วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองวัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ (พระครูปลัดเกษงกา ผาทอ และคณะ, 2562: 23 – 25) คือ

ประการแรก วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเสริมความชอบธรรมทางการเมือง (Political Legitimacy) ให้กับระบบการเมือง ทั้งนี้ไม่ว่าระบบการเมืองนั้น ๆ จะมีลักษณะเป็นแบบเผด็จการหรือแบบประชาธิปไตยก็ตามซึ่งจะเป็นผลทำให้ระบบการเมืองนั้น ๆ สามารถคงอยู่ได้อย่างราบรื่น ประชาชนจะสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับรัฐบาลโดยการเชื่อฟังคำสั่งและกฎหมายต่าง ๆ

ประการที่สอง วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นหรือริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้น ในประเด็นนี้จะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากความคิดตะวันตก ซึ่งส่วนมากมักปรากฏเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนำ (Elite) ของสังคมที่เห็นว่า สภาพของระบบการเมืองที่เป็นอยู่รัฐสมัย ไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้น

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยก่อนการเลือกตั้งแตกต่างจากหลังเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562 หรือไม่อย่างไร

ประเทศไทยได้เกิดการรัฐประหารครั้งล่าสุด ขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะยึดอำนาจจากรัฐบาลรักษาการของ นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล นับเป็นการทำรัฐประหารเป็นครั้งที่ 13 ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ก่อนหน้านั้นเกิดรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 รัฐประหารในครั้งที่ 13 นี้เกิดขึ้นหลังวิกฤตการณ์การเมืองซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฯ และอิทธิพลของพันตำรวจโท ดร. ทักษิณ ชินวัตร ในการเมืองไทย การชุมนุมเรียกร้องของกลุ่มต่าง ๆ และการทุจริตคอร์รัปชัน

ของรัฐบาลและนักการเมือง เป็นต้น (สุรชาติ บำรุงสุข, 2541: 24) หลังจากทำการรัฐประหารสำเร็จ มีประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ล้มเลิกลงยกเว้นหมวด 2 พระมหากษัตริย์ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นผู้ร่าง คณะรัฐมนตรีรักษาการหมดอำนาจ ตลอดจนให้ยุบวุฒิสภา คณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติและพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นผู้ใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรี คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีการจัดส่วนงานต่าง ๆ เพื่อบริหารราชการแผ่นดินและระบุว่าจะปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง แต่ไม่มีคำมั่นว่าประเทศจะหวนกลับสู่การปกครองโดยพลเรือนเมื่อใด ในขณะที่หลายประเทศประณามรัฐประหารครั้งนี้รวมทั้งมีการกดดันต่าง ๆ เช่น ลดกิจกรรมทางทหารและลดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแต่คนไทยจำนวนหนึ่งแสดงความยินดีโดยมองว่าเป็นทางออกของวิกฤตการณ์การเมืองแต่ก็มีคนไทยอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยเนื่องจากไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย

ในปี พ.ศ. 2562 การเมืองไทยเริ่มต้นด้วยบรรยากาศแห่งความหวังที่คึกคัก เพราะเป็นการเลือกตั้งที่รอมานตลอดเกือบ 5 ปี หลังจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามายึดอำนาจในปี พ.ศ. 2557 โดยมีกำหนดวันเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ระบบเลือกตั้งใหม่ตามรัฐธรรมนูญ 60 ที่นำมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นระบบจัดสรรปันส่วนผสม มีบัตรเลือกตั้งใบเดียว แต่ยังมี ส.ส. 2 ระบบ คือ ส.ส. แบบแบ่งเขตและ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ โดยกำหนดให้พรรคการเมืองต้องเปิดเผยรายชื่อบุคคลที่จะเสนอเป็นนายกรัฐมนตรีให้ประชาชนเลือกอีกด้วย

การเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งอีกครั้งในประวัติศาสตร์ ที่เต็มไปด้วยข้อกังขาเพราะระหว่างการเลือกตั้งเกิดเหตุการณ์ส่งหีบบัตรลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าจากนิวซีแลนด์มานับคะแนนไม่ทัน เกิดปรากฏการณ์บัตรแข็งที่ยอดผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งกับตัวเลขบัตรเลือกตั้งที่ใช้ไม่ตรงกัน รวมไปถึงการตอบคำถามผู้สื่อข่าวของนายอิทธิพร บุญประคอง ประธาน กกต. ที่บอกว่า “ไม่มีเครื่องคิดเลข” หลังถูกถามเรื่องการคำนวณ ส.ส. บัญชีรายชื่อ และผ่านไปเป็นเวลานานนับเดือนหลังเลือกตั้ง ก็ยังไม่รู้ว่า กกต. จะใช้สูตรไหนคิดคำนวณ ส.ส. ซึ่งกว่าจะมีการรับรอง ส.ส. ล็อตแรก จำนวน 349 คน ก็ใช้เวลาไปราวเดือนครึ่ง ในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 และรับรอง ส.ส. บัญชีรายชื่อ 150 คน ใน

วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยเปิดประชุมสมานัตแรกในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งในการโหวตเลือกนายกรัฐมนตรี ฝ่ายพรรคพลังประชารัฐและพรรคร่วม พร้อมทั้งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ทั้ง 250 คน ซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นผู้แต่งตั้ง พร้อมใจกันโหวตให้ พล.อ.ประยุทธ์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยได้รับเสียงสนับสนุนจาก 2 สภา รวม 500 เสียง

การปกครองของประเทศไทยก่อนการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 เป็นการปกครองแบบเผด็จการโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อันมีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และนายกรัฐมนตรี การเมืองก่อนการเลือกตั้งจึงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากกว่าแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดผลคือการเมืองไทยถูกรอบงำด้วยข้าราชการและทหารติดต่อกันมาเป็นเวลานานกว่า 5 ปี ทำให้คนไทยมีส่วนร่วมในทางการเมืองน้อยมาก เนื่องจากว่าประชาชนเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่โจ่งแจ้งเกินไปจนเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรก และประชาชนยอมรับในอำนาจนิยม เพราะคิดว่าตนเองไม่มีอำนาจหรือความสามารถทางการเมือง แต่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือข้าราชการเท่านั้นที่เป็นบุคคลที่มีอำนาจและมีอิทธิพลบารมี จึงก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม เป็นสังคมที่แบ่งฐานะนิยมของคนออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามตำแหน่ง ความมั่งคั่ง ความรู้และอายุ ในทางการเมือง บุคคลบางประเภทถือตัวว่ามีฐานะทางสังคมสูงกว่าคนอื่นและต้องเป็นผู้นำโดยธรรมชาติ การแบ่งคนเป็นฐานะนิยมเป็นปัญหาในการพัฒนาการเมืองเพราะการพัฒนาการเมืองเป็นการนำไปสู่ระบบที่มีความเท่าเทียมกันและการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ความแตกต่างทางฐานะที่มีรากฐานมาจากอำนาจนิยมย่อมสร้างความเท่าเทียมกันและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่ต่ำ จนเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีลักษณะไม่หยุดนิ่งและมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองบางอย่างขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อสืบทอดอำนาจทางการเมืองถึงปัจจุบัน

หลังจากการเลือกตั้งทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ในสังคมไทย ซึ่งคนกลุ่มใหม่นี้เป็นผู้ได้รับการศึกษาในแบบตะวันตก เป็นกลุ่มคนที่เติบโตมากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีความมั่นใจในตัวเองและติดต่อกับชาติที่เป็นประชาธิปไตยมาก ทั้งอิทธิพลจากสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้เขาเหล่าได้รับรู้รับทราบถึงความเป็นไปในโลกกว้าง ทำให้พวกเขาได้รับเลือกให้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น จากการสำรวจของ “สวนดุสิตโพล”

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต พบว่าหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 เรื่องที่ประชาชน “สมหวัง” คือ ประชาชน คนรุ่นใหม่ตื่นตัว ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น (ร้อยละ 42.67) และมีความประทับใจที่มีนักการเมืองรุ่นใหม่ ๆ เกิดขึ้น ได้นักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถ (ร้อยละ 47.18) (รศ.ดร.สุชุม เฉลยทรัพย์, 2562: 3) และสิ่งที่ดีขึ้นในสถานการณ์ทางการเมืองหลังเลือกตั้ง พบว่า “คำตอบ” ที่ประชาชนตอบมากที่สุด ร้อยละ 38.44 คือ มีการเลือกตั้ง ประชาชนได้ออกมาใช้สิทธิของตนเอง รองลงมา ได้แก่ จะได้รับรัฐบาลและนายกรัฐมนตรีที่มาจากเลือกตั้ง ร้อยละ 24.73 ประชาชน กลุ่มคนรุ่นใหม่ตื่นตัว สนใจเรื่องการเมืองมากขึ้น ร้อยละ 19.35 ได้นักการเมืองใหม่ ๆ เข้ามาทำงาน ร้อยละ 11.29 และบ้านเมืองอยู่ในความสงบเรียบร้อย ร้อยละ 7.80 การสำรวจของ “สวนดุสิตโพล” ทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทยอันจะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองไปสู่ระบบที่มีความเท่าเทียมกันและการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การให้ความสำคัญและการไปเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและการลงสมัครรับเลือกตั้งของคนรุ่นใหม่ เป็นต้น แต่ประชาชนบางส่วนก็ยังเมินเฉยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองไม่เกี่ยวกับพวกเขา หรือไม่ตระหนักในอำนาจทางการเมืองของตนในระบอบประชาธิปไตย ระบบการเมืองที่มีส่วนผสมของคนที่ไม่สนใจการเมืองและคนที่ไม่ตระหนักในความสำคัญของการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อเขา นั้น ทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง ประชาธิปไตยไม่มีเสถียรภาพและเป็นระบบการเมืองที่เอื้อให้ทหารกลุ่มการเมืองบางกลุ่ม หรือพรรคการเมืองที่มีความต้องการเข้าไปมีอำนาจในการบริหารประเทศแทรกแซงทางการเมืองหรือชักจูงทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งเอื้อต่อการเกิดปัญหาการซื้อ ส.ส. จากพรรคการเมืองต่าง ๆ จนเกิดปรากฏการณ์ ส.ส. ขายตัวหรือ ส.ส. งูเห่า เพราะไม่ตระหนักในคุณค่าของอำนาจและสิทธิทางการเมืองของตน

กล่าวได้ว่า ในปัจจุบันวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยกำลังเคลื่อนจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แน่แน่นอนว่าในช่วงระยะของการเปลี่ยนผ่านของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ไปสู่อีกวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ย่อมเผชิญกับการต่อต้านของกลุ่มวัฒนธรรมทางการเมืองเดิม สุดแล้วแต่ว่าจะจะเป็นไปด้วยความเรียบร้อยหรือมีการสะดุดเป็นระยะ ๆ หรือในบางครั้งก็ถอยหลัง

สรุป

คำว่า “งูเห่า” เป็นคำเปรียบเปรยในทางการเมืองที่หมายถึงนักการเมืองที่แปรพักตร์ไปอยู่พรรคอื่นหรือนักการเมืองที่มีพฤติกรรมทำร้ายต้นสังกัดหรือทำลายความไว้วางใจของประชาชนด้วยการเลือกเข้าไปอยู่พรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างจากที่ตนเคยยึดถือไว้ ด้วยความต้องการอำนาจทางการเมือง หรือตำแหน่งทางการเมือง เปรียบเหมือนพฤติกรรมของงูเห่าในนิทานอีสปเรื่องชวานากับงูเห่า ที่ไม่รู้จึกที่จะกัดตัณยูและทำร้ายผู้มีพระคุณ “งูเห่า” เป็นคำที่นายสมักร สุนทรเวช ในขณะที่เป็นหัวหน้าพรรคประชากรไทย เมื่อ พ.ศ. 2541 ใช้เรียก ส.ส.พรรคประชากรไทย กลุ่มของนายวัฒนา อัศวเหม จำนวน 13 คน ที่แปรพักตร์ไปสนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนมติพรรคประชากรไทยและพรรคร่วมรัฐบาลเดิมที่จะให้ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรีเนื่องจากประสบปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เนื่องจากการลอยตัวค่าเงินบาท นักการเมืองที่มีพฤติกรรมงูเห่าจะมีลักษณะ คือ เป็นนักการเมืองประเภทฉวยโอกาส ปราศจากอุดมการณ์ทางการเมืองใด ๆ เล่นการเมืองเพื่อหวังผลประโยชน์และอำนาจเฉพาะตนเอง มีการรวบรวมเป็นกลุ่มก้อนเพื่อต่อรองเงินทุน ค่าตอบแทนและตำแหน่งทางการเมืองเป็นหลัก หลังจากรอคอยการเลือกตั้งตามวิถีประชาธิปไตยมาเป็นเวลา 5 ปี ภายหลังจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ทำรัฐประหารรัฐบาลรักษาการของ นาย นิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล ในปี พ.ศ. 2557 รัฐบาลที่มี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีได้กำหนดการเลือกตั้งขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 หลังจากรองการเลือกตั้งทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทยมากขึ้น จากการตื่นตัวทางการเมือง การให้ความสำคัญและต้องการที่จะเลือกตั้ง การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของคนรุ่นใหม่ ซึ่งแตกต่างจากก่อนการเลือกตั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากกว่าวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง จนเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีลักษณะไม่หยุดนิ่งและมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองบางอย่างขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อสืบทอดอำนาจทางการเมือง

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาผู้วิจัยได้องค์ความรู้เรื่องงูเห่า: ภาพสะท้อนวัฒนธรรมการเมืองของไทยหลังเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 พบว่า คำว่า “งูเห่า” เป็นคำเปรียบเปรยในทางการเมืองที่หมายถึงนักการเมืองที่แปรพักตร์ไปอยู่พรรคอื่นหรือนักการเมืองที่มีพฤติกรรมทำร้ายต้นสังกัดหรือทำลายความไว้วางใจของประชาชนด้วยการเลือกเข้าไปอยู่พรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างจากที่ตนเคยยึดถือไว้ ด้วยความต้องการอำนาจทางการเมือง หรือตำแหน่งทางการเมือง เปรียบเหมือนพฤติกรรมของงูเห่าในนิทานอีสปเรื่องชวานากับงูเห่า ที่ไม่รู้จักระงับภัยและทำร้ายผู้มีพระคุณ

เอกสารอ้างอิง

- น้ำชาติ ประชาชื่น. (2563). *งูเห่า : การเมือง - ทำไมต้องเรียกล.ส.ย้ายพรรคว่า งูเห่า*. ข่าวสด นิภา ไชยเสวต. (2540). *การปกครองท้องถิ่นกับการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. (2562). *การย้าย การคุด และงูเห่า*. ผู้จัดการ ไพบุลย์ จินตกุล. (2547). *งูพิษในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- พระครูปลัดเกษงา ผาทอและคณะ. (2562). “วัฒนธรรมทางการเมือง: แนวคิดสู่การพัฒนาสังคมไทย”. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*. 6(2). (เมษายน - มิถุนายน 2562): 23 - 25.
- สุขุม เฉลยทรัพย์. (2562). *มองผ่านข้อมูล : บทเรียนทางการเมืองหลังการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 ในสายตาประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง*. สยามรัฐ : 3.
- นรนิติ เศรษฐบุต. (2549). *สารานุกรมการเมืองไทย เล่ม 3*. กรุงเทพฯ: สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุดใจ พรหมเกิด.(2549). *ชวานากับงูเห่า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2541). *ทหารกับประชาธิปไตยไทย : จาก 14 ตุลาฯ สู่ปัจจุบันและอนาคต*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- Eiampaiwan, W. (2003). *Political culture*. In Introduction to Political Science. Unit 11. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Gabriel A. Almond & Sidney Verba. (1956). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Boston: Little Brown & Company.